

საქართველოს სამშენებლო კომპანიების ფინანსური რეზულტირების ზოგიერთი პრობლემა

საქართველოს სამშენებლო ბაზარზე დღეისათვის მოქმედებს 40 დეველოპერული, 66 - არქიტექტურული, პროექტირება და დიზაინი, 64 - სამშენებლო-სამონტაჟო, 53 - ინტერიერის დიზაინის, 6 - ხიდეებისა და გზების პროექტირება მშენებლობის კომპანია და სხვ. [1, გვ. 130]. ამ კომპანიებიდან ზოგი მსხვილია, ზოგი საშუალო სიდიდის და ზოგიც - მცირე. მათი საქმიანობის ფინანსური რეგულირება სახელმწიფოს მხრიდან ხდება, ფინანსური მართვა კი - უშუალოდ შიდასაფირმო სტრუქტურიდან, რომელსაც საფინანსო სამსახური ეწოდება.

მოცემულ სტატიაში ვიხილავთ ფინანსური რეგულირების სახელმწიფო მექანიზმს და ვაფასებთ მის ქმედუნარიანობას. ისტორიულად, სახელმწიფოს როლმა ძლიერი ევოლუცია განიცადა და იგი სახელმწიფო - ჟანდარმიდან სახელმწიფო - მფარველად გადაიქცა. თანამედროვე სახელმწიფო წამყვან როლს ასრულებს ეკონომიკური ტრიადის სამივე პრობლემის - რა ვანარმოთ, როგორ ვანარმოთ და ვისთვის ვანარმოთ - ეფექტიან გადაჭრაში. საბაზო ეკონომიკას, უპირველეს ყოვლისა, მართავს საბაზრო ძალები. რაც შეეხება სახელმწიფო ძალას,

იგი მაშინ გამოდის სცენაზე, როცა ბაზარი რომელიმე შემთავლიშნული პრობლემის ან მისი ნაწილის გადაჭრის დროს ფიასკოს განიცდის [2, გვ. 179].
ეკონომიკის ფინანსური რეგულირების ხარისხი განსხვავებულია არა მხოლოდ საზოგადოების განვითარების თითოეულ საფეხურზე, არამედ ცალკეული ქვეყნის მიხედვითაც. ეს იმით აიხსნება, რომ საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების განვითარების დონე სხვადასხვაა. განსხვავებულია მათი ეკონომიკის კონცენტრაციის და ცენტრალიზაციის დონეც, დარგთა შორის თანაფარდობა, კერძო და სახელმწიფო სექტორებს შორის თანაფარდობა და ა. შ.

საბაზრო ეკონომიკის ქვეყ-

ნებში, რომელთა შორისაა საქართველოც, დიდი როლი ენიჭება ანტიმონოპოლიურ რეგულირებას. მისი მთავარი დანიშნულებაა კონკურენციის დაცვა მონოპოლებისგან. ამჟამად საქართველოში, ფაქტობრივად, არ არსებობს, ან შეზღუდულია თავისთავადი საბაზრო კონკურენცია [3, გვ. 81], რადგან სამომხმარებლო ბაზრის სხვადასხვა სეგმენტი მონოპოლიზებულია. ეს ეხება სამშენებლო ბიზნესსაც. სამშენებლო პროდუქციის ბაზრის 70%-ს აკონტროლებს რამდენიმე ფირმა - „დექსუსი“, ყოფილი „ცენტრ-პოინტი“, „არსი“, „აქსისი“, „კიდ-არქიტექტურა“, „მოდული“, „თბილისი ბესკო“, „იბერია“ [4]. კონკურენციის თვალსაზრისით ეს უარყოფითი

03012012

ფაქტია, რადგან ფასებზე მათი ურთიერთშეთანხმება ადვილად ხდება.

საქართველოს მშენებლობა-შიც და სხვა დარგებშიც ასეთ მოვლენებს ხელი შეუწყო ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობისა და ანტიმონოპოლიური სამსახურის გაუქმებამ. მართალია, მის ნაცვლად მიიღეს კანონი „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ და შექმნეს ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო, მაგრამ ვერც ამ კანონმა შეცვალა ანტიმონოპოლიური კანონი და ვერც ამ სააგენტომ – ანტიმონოპოლიური სამსახური. ეს სააგენტო არეგულირებს სახელმწიფო დახმარებისა და მიზნობრივი პროგრამების საკითხებს და ნაკლებად ეხება ანტიმონოპოლიურ რეგულირებას და არაკეთილსინდისიერ კონკურენციას. მას არ გააჩნია რეალური ბერკეტები, რომ ბაზარზე შეზღუდოს ანტიმონოპოლიური საქმიანობა. ამ მდგომარეობიდან ერთ-ერთი გამოსავალია ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის და ადრე არსებული ანტიმონოპოლიური სამსახურის აღდგენა, რომელიც შეზღუდავს მონოპოლიურ სტრუქტურებს და შექმნის ჯანსაღი კონკურენციის პირობებს. ეს მნიშვნელოვნად შეამცირებს ფასებს და მრავალ პროდუქციას ხელმისაწვდომს გახდის ქართველი მომხმარებლებისთვის.

ანტიმონოპოლიური რეგულირების შემდეგ თავისი მნიშვნელობით მეორეადგილზეა ბიზნესის რეგულირება გადასახადებით. საქართველოს სამშენებლო

ბიზნესში მოქმედი კომპანიები, განურჩევლად მათი სიდიდისა, ერთნაირად იბეგრებიან. მსხვილი და საშუალო სიდიდის საწარმოები იბეგრებიან მოგების 15%-ით, მცირე სტატუსის მქონე საწარმოები კი, რომელთაც 2011 წლის საგადასახადო კოდექსით მიეკუთვნებიან წლიურად 100 000 ლარამდე ბრუნვის მქონე საწარმოები – ბრუნვის 5%-ით. ესენი არიან ინდივიდუალური მენარმეები, რომელთაც არა ჰყავთ დაქირავებული მუშაკები.

2011 წლის საგადასახადო კოდექსის მიღებამდე ინდივიდუალური მენარმეები, როგორც ფიზიკური პირები, იხდიდნენ საშემოსავლო გადასახადს – დასაბეგრი შემოსავლის 20%-ს. 100 000 ლარი ბრუნვის პირობებში და 15%-იანი საშუალო შემოსავლის პირობებში ისინი იხდიდნენ 2011 წლის კოდექსით, როცა ვითომ შეღავათიან განაკვეთად დაუდგინდათ ბრუნვის 5%, უკვე გადაიხდიან გადასახადს. მაშასადამე, სავარაუდოდ, ინდივიდუალურ მენარმეებს მშენებლობაშიც და სხვა დარგებშიც, ახალი კოდექსით, უფრო მეტი გადასახადის გადახდა მოუწევთ, ვიდრე ადრე იხდიდნენ!

ასე რომ, ასეთი საგადასახადო კოდექსით ბიზნესის დარეგულირება, ეფექტიანობის თვალსაზრისით, არაფრის მომტანია. ამ კოდექსით მცირე მენარმეებს უფრო ურთულდებათ საქმიანობა. ეს იმაშიც გამოიხატება, რომ ამ მარეგულირებელ დოკუმენტებში მრავლადაა ურთიერთგამომრიცხავი წინადადებები. მაგალითად, კოდექსის 91-ე მუხლის პირველი ნაწილით, მენარმე

ფიზიკურ პირს უფლება აქვს, არ აღრიცხოს შემოსავლები და ხარჯები (გარდა ამ მუხლის მე-7 ნაწილის გათვალისწინებული შემთხვევისა). ამასთან, იგივე კოდექსი (მუხლი 90, პუნქტი 2-ა) მცირე მენარმეს უფლებას აძლევს, დაიბეგროს ბრუნვის არა 5, არამედ 3%-ით, თუ დაასაბუთებს, რომ მას ერთობლივი შემოსავლების 60% აქვს ხარჯები. ისმის კითხვა: თუ მცირე მენარმე არ აღრიცხავს ხარჯებს, როგორ შეძლებს იმის დასაბუთებას, რომ მის ერთობლივ შემოსავლებში ხარჯებს 60% ან მეტი უკავია?

ყოველივე აქედან გამომდინარე, ჩვენ აღნიშნულ კოდექსს არ ვთვლით ეფექტიან მარეგულირებელ დოკუმენტად და მიგვაჩნია, რომ მას ფუნდამენტალური სრულყოფა სჭირდება. მეტიც, ჩვენი გამოკვლევით დავადგინეთ, რომ რადიკალური გარდაქმნის პირველი წლების (1992-1996 წ.წ.) საგადასახადო რეჟიმები რეგულირების თვალსაზრისით უფრო ეფექტიანი იყო, ვიდრე იგი დღეს არის. მაგალითად, 1992 წელს საქართველოში მოქმედი საგადასახადო კანონის მიხედვით, მცირე საწარმოები მუშაობის პირველ წელს თავისუფლდებდნენ გადასახადებისგან, ხოლო მეორე წელს იხდიდნენ მის 50%-ს [5, გვ. 28-29].

2011 წლის ახალი საგადასახადო კოდექსით, მცირე საწარმოებს ეს შეღავათები მთლიანად მოესპოთ.

წინა წლების საგადასახადო რეჟიმები რეგულირების ეფექტიანობით სჯობდა მიმდინარეს გადასახადების დიფერენციაციითაც. მაგალითად, 1992 წლის

კანონით, საშემოსავლო გადასახადი დიფერენცირებული იყო 12-40%-მდე შემოსავლების სიდიდის მიხედვით (12, 15, 20, 30 და 40%). რაც მეტი იყო შემოსავლები, მეტი იყო გადასახადის განაკვეთიც. ახლა კი, 2011 წლის საგადასახადო კოდექსით, ყველა სიდიდის შემოსავლის მქონე გადამხდელი იხდის 20%-ს გადასახადს.

იგივე მდგომარეობა მოგების გადასახადის განაკვეთშიც. ისიც ერთიანია ყველა სიდიდის მოგების მქონე კომპანიისთვის (15%). ეს მაშინ, როცა საზღვარგარეთ იგი დიფერენცირე-

გადასახადების რაოდენობა საქართველოში არ არის ბევრი, მაგრამ თვითონ საგადასახადო პოლიტიკა არის მოუქნელი. იგი არ არის სრულყოფილი და მისით დარეგულირებულ ეკონომიკას, მ. შ. სამშენებლო ბიზნესს, ჩვენი აზრით, პერსპექტივა არა აქვს.

რადგან გადასახადი არის სახელმწიფო მხრიდან ბიზნესის რეგულირების ინსტრუმენტი, იგი იყო და ყოველთვისაც იქნება. პრობლემა მხოლოდ იმაშია, რამდენი გადასახადი უნდა იყოს ქვეყანაში და თითოეული – რა სიდიდის? ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის

ბოდეს ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილი. საქართველოში ეს ნამდვილად ასე არ ხდება.

საქართველოს ხელისუფლების ინტერესებშია გადასახადების მაღალი განაკვეთები. ამჟამად მოქმედი გადასახადების განაკვეთები ევროპის ქვეყნებთან შედარებით მაღალი არ არის, მაგრამ ქართული ბიზნესის, მათ შორის, სამშენებლო ბიზნესის ეფექტიან დარეგულირებას ისინი ვერ ახდენენ. ამას გვიჩვენებს სტატისტიკა. ის გარემოება, რომ სამშენებლო ბიზნესის ხვ. წილი საქართველოს მთლიან შიდა პროდუქტში 2005-2009 წლებში 9,1%-დან 6,1%-მდე 3-ით შემცირდა [6] (ზრდის ნაცვლად), სწორედ იმას ნიშნავს, რომ რეგულირების ეს ფინანსური ინსტრუმენტი არ ასტიმულებს ამ დარგის განვითარებას.

გადასახადების გარდა, ბიზნესის რეგულირების ფინანსური ინსტრუმენტებს მიეკუთვნებიან სახელმწიფო სესხები, სუბსიდიები და საკრედიტო განაკვეთები. არ არსებობს მათი გამოყენების და ამოქმედების საერთაშორისო, უნიფიცირებული სტანდარტი. ყველა ქვეყანა მათ საკუთარი საჭიროებების და შეხედულებების მიხედვით იყენებს. საქართველოს კერძო სამშენებლო კომპანიებზე სახელმწიფო კრედიტის გაცემის ერთი შემთხვევაც არ არის აღრიცხული. ასევეა სუბსიდიებიც. 52 მლნ ლარი, რომელიც „ძველი თბილისის ახალი სიცოცხლეს“ პროექტზე გამოეყოთ კონკურესში გამარჯვებულ ფირმებს, კომერციული კრედიტი იყო და არა – სახელმწიფო.

ბულია.

ასე რომ, გადასახადები, როგორც ბიზნესის მარეგულირებელი ფინანსური ინსტრუმენტი, ჯერ-ჯერობით ვერ უწყობს ხელს საქართველოში სამენარმეო საქმიანობის განვითარებას. იგი ასრულებს ფისკალურ, მაგრამ ვერ ასრულებს მასტიმულირებელ-მარეგულირებელ ფუნქციას.

სიდიდე იყოს დამოკიდებული გადასახადების სიდიდეზე თუ პირიქით – საგადასახადო განაკვეთების სიდიდე ბიუჯეტის საჭიროებაზე? ჩვენი აზრით, ჯერ უნდა ისაზღვროდეს გადასახადის განაკვეთები, დგინდებოდეს მათი ოპტიმალური სიდიდე და მხოლოდ ამის შემდეგ, მასზე დამოკიდებულებით, იგეგმე-

არ შეიძლება ყურადღება არ მივაქციოთ და არ აღვნიშნოთ, რომ სამშენებლო სექტორში ამ წლებში სახელმწიფოს მხრიდან ადგილი ჰქონდა რამდენიმე ფრაგმენტული ღონისძიებების გატარებას. მაგალითად, ტურისტული ინტენსივობის ზრდის გადასახადის შემცირება (K2), დემონტაჟის გადასახადის შემცირება და სხვ. მაგრამ ისიც ავლნიშნოთ, რომ ეს ღონისძიებები მხოლოდ ქ. თბილისში გატარდა, ანუ მათ ლოკალური ხასიათი ჰქონდათ და თანაც ეს იყო ეპიზოდური ხასიათის. იმისათვის, რომ ამ ღონისძიებებს,

მართლაც, სამშენებლო ბიზნესის ფინანსური რეგულირების სტატუსი მიეცეთ, ისინი უნდა ჩაიდონ სამშენებლო კოდექსში და გავრცელდეს მთელი საქართველოს ტერიტორიაზე.

ყოველივე ზემოთქმულიდან კეთდება დასკვნა, რომ საქართველოს სამშენებლო სექტორს არა აქვს ეფექტური სახელმწიფო ფინანსური რეგულირების სისტემა.

ჩვენი აზრით, სამშენებლო ბიზნესი ეპიზოდური, ფრაგმენტული ღონისძიებებით კი არ უნდა იმართოს, არამედ წინასწარ უნდა იყოს ქვეყანაში შემუშავებული

ული მათი მართვა-რეგულირების კომპლექსური გეგმა. სამშენებლო სექტორთან მიმართებაში საქართველოში ყურადღება უნდა მიექცეს პრიორიტეტული დარგების – ენერჯეტიკის, ტურიზმის, სოფლის მეურნეობის აღმშენებლობას, მათი უძრავი ქონების შექმნას. ამ პოლიტიკის წარმატება სწორ ფინანსურ რეგულირებაზეა დამოკიდებული.

სამწუხაროდ, დღეის მდგომარეობით საქართველოს მთავრობას ეკონომიკის რეგულირებას არც სადღეისო გეგმა აქვს და არც სამომავლო.

რუსუდან პაპასკირი

ტექნიკის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი

ლიტერატურა:

თ. ჟორჯოლიანი, გლობალიზაცია და სამშენებლო ბიზნესის განვითარება საქართველოში, თსუ საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია – „გლობალიზაცია, საერთაშორისო ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები“, 6-7/IV, 2012 წ., თბ., 2012.

ეკონომიკური თეორია (რედ. გ. ადეიშვილი), თბ., 1998.

ე. მეყანნიშვილი, ბიზნესის სახელმწიფო რეგულირების თავისებურებები პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში, თსუ საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია – გლობალიზაცია, საერთაშორისო ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები, 6-7/IV, 2012, თბ., 2012.

დ. ცინცაძე, სამშენებლო კრიზისი საქართველოში, თსუ შრომების კრებული, 2010.

ახალი საგადასახადო სისტემა საქართველოში, თბ., 1992.

www.geostat.ge

RESUME

Rusudan Papaskiri, Doctor in Technical Sciences, Professor

SEVERAL PROBLEMS OF FINANCIAL REGULATION OF BUILDING COMPANIES OF GEORGIA

In the article of Rusudan Papaskiri – “Several problems of financial regulation of building companies of Georgia” such instruments of state regulation of building sector are evaluated, such as taxes, state credit, subsidy and financial prawn.

The article denotes that when the market cannot regulate the business efficiently for the society, then this should be done by the government. Due to the fact that Georgia has just started to move on to market economy and has no perfect market, that’s why the Government should interfere more in the issues of developing the business.

The author has negative evaluation for the Georgian Tax Policy, because the taxes are not differentiated according to the incomes of tax payers. She even does not consider it right the fact that in necessary cases Government is not issuing not only subsidies but also the state credit to the businessmen.

The article gives the conclusion that state regulation of building business is inefficient and should be changed. Stimulus should be given to the establishment of main funds in advantageous fields – energy power, tourism, agriculture. The government is able to do this ranging the tax portions.